

Sygn.akt III AUa 617/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Elżbieta Zarzecka (spr.)

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka

SA Teresa Suchcicka

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 1 lutego 2018 r. w B.

sprawy z odwołania A. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji odwołującego A. B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 31 maja 2017 r. sygn. akt III U 135/17

oddala apelację.

SSA Barbara Orechwa-Zawadzka SSA Dorota Elżbieta Zarzecka SSA Teresa Suchcicka

Sygn. akt III AUa 617/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. decyzją z 17 stycznia 2017 r., wydaną na podstawie przepisów ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 887) i rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.) odmówił A. B. prawa do emerytury, ponieważ na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił on 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych (ZUS uznał 10 lat, 10 miesięcy i 17 dni takiej pracy) oraz przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego i nie złożył wniosku o przekazanie zgromadzonych tam środków na dochody budżetu państwa.

W odwołaniu od tej decyzji A. B. wniósł o zaliczenie do pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia w (...) Sp. z o.o. w O. od 26 października 1989 r. do 5 maja 1992 r. i od 1 czerwca 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. wskazując, że pracował tam jako kierowca przy wywożeniu nieczystości. Domagał się przyznania prawa do emerytury.

W odpowiedzi na odwołanie ZUS wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z 31 maja 2017 r. odwołanie oddalił. Sąd ten ustalił, że S. B. (1) urodził się (...) W okresie od 26 października 1989 r. do 5 maja 1992 r. i od 1 czerwca 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. był zatrudniony w (...) Sp. z o.o. w O.. W dniu 14 listopada 2016 r. złożył w ZUS wniosek o ustalenie uprawnień do wcześniejszej emerytury. Decyzją z 22 listopada 2016 r. odmówiono mu prawa do tego świadczenia wskazując, że nie udowodnił 15 lat pracy w szczególnych warunkach i nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE, za pośrednictwem Zakładu na dochody budżetu państwa. W dniu 30 grudnia 2016 r. odwołujący złożył dodatkowy dokument - świadectwo pracy w szczególnych warunkach, wystawione przez (...) Spółdzielnię (...) w O.. Organ rentowy wznowił postępowanie w sprawie o emeryturę i 17 stycznia 2017 r. wydał zaskarżoną decyzję, w której ponownie odmówił prawa do emerytury. Do stażu pracy w szczególnych warunkach organ nie zaliczył okresu zatrudnienia w (...) Sp. z o.o. w O. podnosząc, że w świadectwie pracy w szczególnych warunkach brak jest określenia charakteru pracy ściśle według przepisów resortowych. Ponadto S. B. (1) od 15 lutego 2006 r. jest członkiem (...) Otwartego Funduszu Emerytalnego. Składając wniosek o emeryturę nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE, za pośrednictwem Zakładu na dochody budżetu państwa. Nie złożył takiego wniosku także do chwili wydania zaskarżonej decyzji, ani do chwili wyrokowania przez Sąd Okręgowy w dniu 31 maja 2017 r.

Oceniając stan faktyczny sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że podstawą ubiegania się przez S. B. (1) o prawo do emerytury jest ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie art. 24 ust. 1b pkt 20 tej ustawy, dla ubezpieczonych urodzonych po 30 września 1953 r. wiek emerytalny wynosi co najmniej 67 lat. Ponieważ odwołujący wiek ten osiągnie dopiero w 2023 r., nie spełnia wymagań wskazanych w tym przepisie. Następnie Sąd Okręgowy odwołał się do art. 184 ww. ustawy i § 2 i 4 Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wskazujących przesłanki przyznania prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Sąd uznał, że S. B. (1) nie spełnia warunków przewidzianych także w tych przepisach. Wprawdzie osiągnął wiek 60 lat i ma 25-letni ogólny staż pracy, lecz nie spełnia pozostałych wymagań. Jest on członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego i nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym za pośrednictwem ZUS na dochody budżetu państwa.

Kwestią sporną było też ustalenie, czy odwołujący wykazał 15-letni okres pracy w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy nie badał jednak, czy okres zatrudnienia w (...) Sp. z o.o. w O. od 26 października 1989 r. do 5 maja 1992 r. i od 1 czerwca 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. podlega zaliczeniu do pracy w szczególnych warunkach, bowiem nawet jego uwzględnienie nie spowodowałoby zmiany zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy odwołał się do poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w postanowieniu z 5 czerwca 2013r. (III UK 147/12), iż cechą charakterystyczną postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest to, że sąd ubezpieczeń społecznych ocenia przede wszystkim zgodność z prawem decyzji organu rentowego i bierze pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili wydawania tej decyzji. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza bowiem decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c.). S. B. (2) w dacie wydawania zaskarżonej decyzji jak i w dacie wyrokowania nie spełniał warunków do przyznania prawa do emerytury, bowiem nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym za pośrednictwem ZUS na dochody budżetu państwa. Nawet więc uwzględnienie spornego okresu do pracy w szczególnych warunkach nie spowoduje zmiany zaskarżonej decyzji z 17 stycznia 2017 r. i przyznania emerytury. Sąd nie mógł natomiast ustalić w wyroku okresu pracy w szczególnych warunkach, przy jednoczesnym oddaleniu odwołania. S. B. (1) powinien złożyć w ZUS kolejny wniosek o emeryturę, a jednocześnie złożyć wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym za pośrednictwem ZUS na dochody budżetu państwa. Organ rentowy wyda wówczas nową decyzję w sprawie emerytury, a jeśli zostanie od niej wniesione odwołanie, to Sąd będzie badał kwestię pracy w szczególnych warunkach i wypowiadał się co do spełnienia warunków do przyznania emerytury.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Okręgowy w oparciu o art. 477¹⁴ §1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Apelację od tego wyroku wniósł A. B.. Zaskarżył wyrok w całości i zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych i wywiedzenie błędnych wniosków, iż skarżący nie spełnia warunków do przyznania prawa do emerytury. Nadto zarzucił naruszenie przepisu k.p.c. przez bezzasadne oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z dokumentów. Wskazując na te zarzuty skarżący wniósł o przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego z dokumentów wskazanych w odwołaniu, zmianę wyroku, bądź uchylenie go i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ostrołęce do ponownego rozpoznania.

W pismach procesowych z 18 lipca 2017 r. i 1 grudnia 2017 r. (daty prezentaty) skarżący zarzucił ponadto nieuwzględnienie do stażu pracy w warunkach szczególnych okresów od 26 października 1989 r. do 5 maja 1992 r. i od 1 czerwca 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. w (...) sp. z o.o. w O.. Wniósł o zmianę wyroku i ustalenie, że w ww. okresach pracował w warunkach szczególnych oraz przyznanie mu prawa do emerytury. Ponadto wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentów z jego akt osobowych oraz z zeznań świadków: A. G. i J. A. na okoliczność ustalenia charakteru pracy skarżącego w spornym okresie.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy oraz dokonał właściwej oceny prawnej spornych okoliczności uznając, iż na datę wydania zaskarżonej decyzji ZUS z 17 stycznia 2017 r. A. B. nie spełnił wszystkich przesłanek do przyznania prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

Wnioskodawca domagał się w niniejszym postępowaniu przyznania emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z tym przepisem, ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu niższego wieku emerytalnego, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. w dniu 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 65 lat dla mężczyzn oraz posiadają niezbędny okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, tj. co najmniej 25 lat dla mężczyzn. Warunkiem uzyskania emerytury wcześniejszej jest również nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa (art. 184 ust. 2 ww. ustawy).

Zgodnie z art. 32 ust. 4 ww. ustawy, wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których ubezpieczonym przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. W tym względzie ustawa odsyła do przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Przesłankę odpowiednio długiego okresu pracy w warunkach szczególnych zawiera § 4 rozporządzenia, zgodnie z którym pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla mężczyzn i ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Organ rentowy zaskarżoną decyzją z 17 stycznia 2017 r. odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury z uwagi na niespełnienie dwóch z wymienionych przesłanek, tj.: brak wykazania 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych oraz niezłożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa (art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej). Podkreślić należy, że do uzyskania prawa do emerytury niezbędne jest jednoczesne spełnienie wszystkich wskazanych wyżej przesłanek, a brak którejkolwiek z nich wyłącza możliwość otrzymania tego świadczenia. Dlatego też uznanie, że ubezpieczony nie spełnia chociażby jednego z tych warunków (w tym przypadku niezłożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa), zwalnia Sąd od oceny pozostałych przesłanek (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 września 2014 r. I

UK 7/14). W sprawie niniejszej nie zachodziła więc potrzeba prowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność legitymowania się wymaganym stażem pracy w warunkach szczególnych. Nawet bowiem wykazanie, że skarżący posiada 15 lat pracy w warunkach szczególnych nie mogłoby spowodować zmiany zaskarżonej decyzji ZUS i przyznania prawa do emerytury. Decyzja ZUS z 17 stycznia 2017 r. odmawiająca prawa do świadczenia jest prawidłowa, bowiem na dzień jej wydania skarżący niewątpliwie nie spełnił co najmniej jednego z niezbędnych warunków otrzymania prawa do emerytury. Tym samym, niecelowe było prowadzenie przez Sąd Okręgowy postępowania dowodowego we wskazywanym przez skarżącego zakresie, tj. odnośnie charakteru pracy wykonywanej przez niego od 26 października 1989 r. do 5 maja 1992 r. i od 1 czerwca 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. w (...) sp. z o.o. w O..

Z akt emerytalnych wynika, że A. B. w dniu wydania wyroku przez Sąd Okręgowy, tj. 31 maja 2017 r. złożył do organu rentowego wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa. Złożenie tego wniosku miało miejsce już po wydaniu wyroku Sądu pierwszej instancji, gdyż na rozprawie w dniu 31 maja 2017 r. bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku skarżący wskazał wprost, że jest członkiem OFE i nie składał wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE na dochody budżetu państwa, ponieważ nie został poinformowany o takiej konieczności (nagranie z protokołu rozprawy, 0:58 - 1:30, koperta, k. 49). Z uwagi na złożenie ww. wniosku w dniu 31 maja 2017 r., organ rentowy wydał w dniu 19 czerwca 2017 r. decyzję, którą ponownie odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury, ze względu na niewykazanie 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych. Z informacji uzyskanej z Sądu Okręgowego w Ostrołęce wynika, że A. B. w dniu 19 lipca 2017 r. złożył odwołanie od tej decyzji, na skutek czego sprawa zawisła przed Sądem Okręgowym w Ostrołęce pod sygn. akt III U 737/17 (koperta, k. 68). Ponieważ w tej sprawie jedyną sporną przesłanką pozostaje legitymowanie się przez wnioskodawcę 15 – letnim okresem pracy w warunkach szczególnych wykonywanej stale i w pełnym wymiarze, Sąd Okręgowy w Ostrołęce w sprawie III U 737/17 przeprowadzi stosowne postępowanie dowodowe, dotyczące spełnienia spornego warunku.

Mając na uwadze powyższe wyjaśnić należy, że zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. Wówczas, na wniosek osoby uprawnionej, organ rentowy wydaje decyzję o przyznaniu tego prawa (art. 116 i art. 118 ustawy emerytalnej). Niespełnienie przez ubezpieczonego ustawowych warunków koniecznych do przyznania świadczenia powoduje natomiast wydanie decyzji odmownej.

W rozpoznawanej sprawie gdyby założyć, że wnioskodawca spełnił warunek legitymowania się co najmniej 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych, to prawo do emerytury mógłby nabyć nie wcześniej niż z dniem 31 marca 2017 r. tj. w dacie spełnienia kolejnego warunku, złożenia do organu rentowego wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa. A zatem w rozpoznawanej sprawie, przyznając wnioskodawcy prawo do emerytury, Sąd nie mógłby przyznać jej od daty złożenia do ZUS wniosku o emeryturę z 14 listopada 2016 r., który zainicjował postępowanie zakończone zaskarżonym wyrokiem ale od daty ziszczenia się wszystkich warunków tj. od 31 marca 2017 r. W kwestii przyznania prawa do emerytury od daty 31 marca 2017 r. toczy się obecnie postępowanie przed Sądem Okręgowym w Ostrołęce w sprawie sygn. akt III U 737/17. Zatem pozytywne wyrokowanie o prawie wnioskodawcy do emerytury za okres od 14 listopada 2016 r. do 30 marca 2017 r., w niniejszej sprawie, nie jest możliwe.

Nie mniej jednak należy podkreślić, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych postępowanie sądowe wszczyna się na skutek odwołania wniesionego od decyzji organu rentowego, które zastępuje pozew. Kognicję sądu ubezpieczeń społecznych określa art. 476 § 2 w zw. z art. 477⁹ k.p.c. W judykaturze utrwalony jest pogląd, w myśl którego zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w tych sprawach wyznaczony jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 września 2000 r., II UKN 685/99 oraz postanowienia z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99 i z 13 października 2009 r., II UK 234/08).

Sąd ubezpieczeń społecznych ocenia legalność decyzji organu rentowego według stanu rzeczy istniejącego w chwili jej wydania, co wynika z istoty postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w którym sąd dokonuje kontroli wyłącznie tych rozstrzygnięć o prawach i obowiązkach stron stosunku ubezpieczenia społecznego, które zostały uprzednio podjęte przez organ rentowy. W drodze wyjątku od tej zasady, orzecznictwo sądowe, odwołując się do normy art. 316 § 1 k.p.c., dopuszcza możliwość uwzględniania przez sąd okoliczności niebędących przedmiotem decyzji organu rentowego, wówczas, gdy podstawa faktyczna rozstrzygnięcia zawartego w wyroku sądu dotyczy „okoliczności pewnych”. Na podstawie art. 316 § 1 k.p.c. sąd ubezpieczeń społecznych - kierując się względami ekonomii procesowej - może wyjątkowo zmienić decyzję organu rentowego i przyznać prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, jeżeli podstawą odmowy przyznania świadczenia w postępowaniu przed organem rentowym było niespełnienie któregoś z wymaganych prawem warunków, a w toku postępowania sądowego warunek ten został niewątpliwie spełniony, na przykład gdy wnioskodawca ubiegający się o emeryturę osiągnął wiek emerytalny po wniesieniu odwołania do sądu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 października 2013 r., I UK 55/13).

Sytuacja taka nie ma jednak miejsca w sprawie niniejszej. Wnioskodawca niewątpliwie spełnił przesłankę z art. 184 ust. 2 ww. ustawy, tj. złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa dopiero po wydaniu zaskarżonej decyzji ZUS z 17 stycznia 2017 r., jak i po wydaniu wyroku Sądu pierwszej instancji z 31 maja 2017 r. Na datę wyrokowania sporne pozostawały zatem dwie przesłanki przyznania prawa do emerytury. W konsekwencji, w postępowaniu niniejszym nie zachodziła potrzeba prowadzenia postępowania dowodowego w zakresie wskazywanym przez skarżącego. Dlatego też Sąd Apelacyjny na podstawie art. 217 § 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oddalił zawarte w apelacji i dalszych pismach procesowych A. B. wnioski dowodowe o dopuszczenie dowodu z akt osobowych wnioskodawcy z okresu zatrudnienia w (...) sp. z o.o. w O. oraz o przesłuchanie świadków na okoliczność pracy w warunkach szczególnych. Kwestia realizacji przesłanki legitymowania się 15 – letnim okresem pracy w warunkach szczególnych będzie natomiast przedmiotem postępowania w sprawie III U 737/17 Sądu Okręgowego w Ostrołęce.

Mając na uwadze powyższe Sąd oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c.

SSA Barbara Orechwa-Zawadzka SSA Dorota Elżbieta Zarzecka SSA Teresa Suchcicka